

11.05.2024

POL-2024-62871

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

**Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi
ulkomaalaislain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin
tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta**

1 Lausuntopyyntö:

Eduskunnan hallintovaliokunta pyytää Poliisihallituksen kirjallista asiantuntijalausuntoa Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta.

2 Esityksen taustaa:

Suomeen on kesästä 2023 alkaen kohdistunut Venäjän suunnalta muutto-
liikettä hyväksikäyttävä hybrdivaikuttaminen. Viranomaisten tekemien ha-
vaintojen perusteella on selvää, että ilmiö on ollut vieraan valtion viran-
omaisten tai muiden toimijoiden käynnistämä ja edesauttama. Sääntöjen-
vastainen maahantulo on aiheuttanut vakavan uhan kansalliselle turvalli-
suudelle ja yleiselle järjestykselle Suomessa. Esityksen tarkoituksena on
tehdä tarvittavat muutokset ulkomaalaislakiin EU:n turvapaikkamenettelydi-
rektiivin mukaisen rajamenettelyn käyttöönottamiseksi Suomessa.

Rajamenettelyn käyttöönottamisella luotaisiin uusi keino käsitellä turvapaik-
kahakemuksia nopeassa menettelyssä ulkorajalla, kauttakulkualueella tai
näiden läheisyydessä niin, ettei hakijoilla olisi oikeutta liikkua vapaasti Suo-
men alueella tai edelleen muihin EU-maihin. Rajamenettelyä voidaan so-
veltaa, jos hakemuksen perusteet viittaavat siihen, että hakemus voidaan
jättää tutkimatta tai käsitellä nopeutetussa menettelyssä ja hakemus on
tehty ulkorajan ylityksen yhteydessä.

3 Poliisihallituksen asiantuntijan lausunto:

Esityksen mukaisen rajamenettelyn käyttöönottaminen on yksi tarpeellinen
työkalu laajamittaisen välineellistetyin maahantulon tilanteessa. Poliisihalli-

tuksen asiantuntijana korostan, että sulkemalla rajanylityspisteitä ja keskitämällä turvapaikanhakeminen yhdelle tai muutamalle rajanylityspisteelle voidaan mahdollistaa paremmin viranomaisten pysyminen rajamenettelyn käsittelyaikavelvoitteissa, kun maahantulijoiden määrää saadaan kontrolloitua.

Poliisin näkökulmasta pidän yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta tärkeänä, että lainsäädäntö mahdollistaa tehokkaat keinot rajoittaa maahan saapuvien hakijoiden eteenpäin liikkumista välineellistetyin maahantulon tilanteissa. Vuonna 2023 itärajan yli saapuneista turvapaikanhakijoista yli 25% on kadonnut vastaanottokeskuksista. Turvapaikanhakijoiden mahdollisuus liikkua rajalta ja vastaanottokeskusten alueelta eteenpäin on luonut ilmiön ympärille rikollista toimintaa, kun osa turvapaikanhakijoista on jatkanut matkaa Suomesta muihin Schengen maihin laittoman maahantulon järjestäjien avustamana. Turvapaikanhakijoiden luvaton edelleen liikkuminen on viime vuosina ollut yksi EU:n yhteisen turvapaikkajärjestelmän suurimmista ongelmista ja luvattoman edelleen liikkumisen torjuminen on ollut yksi järjestelmän uudistamisen tärkeimmistä tavoitteista.

Poliisihallituksen asiantuntijana pidän yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta perusteltuna sitä, että nopeutetun menettelyn käyttämisen alaa laajennetaan esityksessä myös niihin turvapaikanhakijoihin, joiden voidaan vakavista syistä katsoa olevan vaaraksi jäsenvaltion kansalliselle turvallisuudelle tai yleiselle järjestykselle. Nopeutettua menettelyä voidaan jatkossa käyttää myös, jos hakija on aiemmin poistettu maasta pakkokeinoin turvallisuutta tai yleistä järjestystä koskevista vakavista syistä. Nopeutettu menettely mahdollistaa tällaisten yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle vaarallisten henkilöiden poistamisen maasta nopeammin, mikäli heidän hakemuksensa katsotaan perusteettomiksi.

Hakijan pitäminen rajalla, kauttakulkualueella tai näiden läheisyydessä ehdotetaan toteutettavaksi säätämällä hakijalle velvollisuus oleskella näillä alueilla sijaitsevan hänelle osoitetun vastaanottokeskuksen alueella. Vastaanottokeskuksen alueelta poistumista ei kuitenkaan estetä voimakeinoin. Poliisihallituksen asiantuntijana haluan tuoda esiin, että sillä kuinka tehokkaasti poistumista rajatulta alueelta pystytään tosiasiallisesti valvomaan, on vaikutusta yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen.

Koska rajamenettelyä voidaan soveltaa ainoastaan EU:n ulkorajalla tehtyihin hakemuksiin, rajamenettelyyn ohjautuvan hakemuksen ottaisi käytännössä vastaan rajatarkastusviranomainen, joka myös seuloisi rajamenettelyyn ohjautuvat turvapaikanhakijat. Tehokas rajamenettely edellyttää, että rajatarkastusviranomaisella tarvittava osaaminen rajamenettelyyn ohjautuvien seulonnan osalta. Poliisihallituksen asiantuntijana pidän tärkeänä, että Maahanmuuttovirasto täydentää viranomaisohjeita rajamenettelyä koskevalla ohjeistuksella. Viranomaisten välistä yhteistyötä helpottaisi Maahanmuuttoviraston järjestämä päivystystoiminto, josta saisi reaaliaikaisia ohjeita ja neuvoja niissä tapauksissa, joissa rajamenettelyyn ohjautuminen ei ole selkeää. Rajamenettelyn soveltuvuuden yksittäistapauksessa arvioi kuitenkin aina Maahanmuuttovirasto.

Poliisihallituksen asiantuntijana yhdyn näkemykseen siitä, että rajamenettelyn toimivuuden kannalta on olennaista käännätpäätöksen saaneen

henkilön poistaminen maasta mahdollisimman nopeasti. Nyt esitetyn mukaan rajamenettely päättyisi neljän viikon kuluttua siitä, kun käännättämistä koskeva päätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, jos hallinto-oikeus ei ole kieltänyt päätöksen täytäntöönpanoa. Poliisin tai rajatarkastusviranomaisen tulisi aloittaa maastapoistamistoimet esitetyn neljän viikon sisällä siitä, kun käännättämispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi. Aika voisi joissain tilanteissa olla riittävä myös paluun toteuttamista varten, mikä palvelisi rajamenettelyn tarkoituksen toteutumista.

Käytännössä viranomaiset eivät kuitenkaan pysty poistamaan neljässä viikossa maasta sellaisia täytäntöönpanokelpoisen maastapoistamispäätöksen saaneita hakijoita, joiden kotimaa ei noudata kansainvälisiä velvoitteita ja ota vastaan oman maan kansalaisia. Esimerkiksi Iran ja Somalia ottavat tällä hetkellä takaisin vain vapaaehtoisesti palaavia. Poliisi ei pysty neljässä viikossa myöskään poistamaan maasta kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita, joiden kansalaisuus ja henkilöllisyys perustuvat vain hakijan omaan kertomaan. Myös sellaisten kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden palauttaminen on hidasta, joilla ei ole voimassaolevaa matkustusasiakirjaa, sillä monien maiden edustustoissa kotimatkatodistuksen saaminen voi kestää useita kuukausia.

Poliisihallituksen asiantuntijana pidän tärkeänä linjausta siitä, keitä turvapaikanhakijoita kannattaa ohjata rajamenettelyyn. Osa rajamenettelyn tarkoituksesta vesittyy, jos kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut hakija siirretään rajamenettelyn jälkeen tavalliseen vastaanottokeskukseen useiksi kuukausiksi odottamaan kotimatkatodistusta taikka kohdemaan hyväksyntää palautukselle. Poliisin näkemyksen mukaan rajamenettelyyn ohjautuisi vain osa itärajan yli tulleista turvapaikanhakijoista, koska hakijaprofiili itärajalla turvapaikkaa hakeneiden kansalaisuuksien osalta on ollut sellainen, että suurin osa hakijoista ohjautuisi normaaliin turvapaikkatutkintaan.

Hakijalle on rajamenettelyssäkin taattava normaalit oikeusturvatakeet, kuten hakemusten yksilöllinen käsittely, oikeudellisen avun saaminen, tulkkaus ja oikeus hakea muutosta päätökseen. Poliisihallituksen asiantuntijana haluan tuoda esiin, että laajamittaisen laittoman maahantulon tilanteessa Suomeen voi saapua lyhyessä ajassa suuri määrä turvapaikanhakijoita, joista osaan voitaisi soveltaa rajamenettelyä. Tämä asettaisi kovan haasteen Maahanmuuttovirastolle pysyä neljän viikon käsittelyaikavelvoitteessa nykyisillä resursseilla. Myös riittävän suuret majoitustilat ja riittävä henkilöstö niiden ylläpitämiseen voi muodostua haasteeksi. Rajamenettelyn soveltamisessa ja käsittelyaikavelvoitteessa pysymisessä on myös keskeisenä haasteena tulkkien saatavuus. Poliisihallituksen asiantuntijana pidän tärkeänä sitä, että tulkkien ja kaikkien viranomaisten resurssit turvataan tehokkaan rajamenettelyn varmistamiseksi. Oman haasteensa rajamenettelyn tehokkuudelle luo myös hallintotuomioistuinten pitkät muutoksenhakuun liittyvät käsittelyajat.

Säilöönotto tulisi rajamenettelyssä kyseeseen, jos hakija poistuisi, tai yrittäisi poistua vastaanottokeskuksen alueelta ja näin rikkoisi rajamenettelyllä säädettyä velvollisuutta pysyä hänelle osoitetun vastaanottokeskuksen alueella. Vastaanottokeskuksen alueella pysymistä koskevan velvoitteen rikominen osoittaisi, että säilöönottoa lievemmat turvaamistoimet, kuten ilmoittautumisvelvollisuus tai asumisvelvollisuus eivät ole riittäviä ja henkilö

olisi sen vuoksi otettava säilöön. Laajamittaisen maahantulon tilanteessa rajamenettelyyn otettujen turvapaikanhakijoiden säilöpäätösten tekeminen kuormittaisi rajatarkastusviranomaista ja poliisia. Riittävän viranomaisten sekä käräjäoikeuksien henkilöstön määrän turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää rajamenettelystä poistuneiden säilöön ottamiseksi. Poliisihallituksen asiantuntijana pidän hyvin todennäköisenä, että Suomen nykyistä säilökapasiteettia jouduttaisi kasvattamaan merkittävästi laajamittaisen väli-neellistetyn maahantulon tilanteessa.

Poliisitarkastaja

Marjo Tyynelä

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 11.05.2024 klo 09:54. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-mosta.

Jakelu

HaV@eduskunta.fi

Tiedoksi

Poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen
Poliisijohtaja Sanna Heikinheimo
Poliisiylitarkastaja Vesa Pihajoki
Poliisitarkastaja Ari Jokinen
Poliisilakimies Visa Weckström
Poliisihallitus, Esikunta
SM Poliisiosasto